

Invoering van de IAS-normen op 1 januari 2005

Een ware ommekeer

in de Europese

boekhoudregels

GÉRARD DELVAUX

Voorzitter IAB

1. VOORAF

Overeenkomstig de Europese verordening van 19 juli 2002 betreffende de toepassing van internationale standaarden voor jaarrekeningen moeten beursgenoteerde vennootschappen naar het recht van een lidstaat van de Europese Gemeenschap vanaf 1 juli 2005 hun geconsolideerde jaarrekening volgens de IAS/IFRS-normen opstellen. Deze nieuwe standaard werd door de Commissie goedgekeurd middels een bijzondere procedure waarbij het Regelgevend Comité voor Financiële Verslaggeving, samengesteld uit vertegenwoordigers van de lidstaten, tussenkamt.

Het doel van de verordening is een betere vergelijkbaarheid van de jaarrekeningen van de beursgenoteerde vennootschappen en, dienvolgens, de doeltreffende werking

van de financiële markten te verbeteren.

Bijgevolg zullen 7 000 in Europa genoteerde ondernemingen en tienduizenden dochterondernemingen van deze genoteerde ondernemingen zeer binnenkort met de invoering van deze nieuwe normen worden geconfronteerd. Het toepassingsgebied van de IAS/IFRS-normen is derhalve zeer uitgebreid zodat geen enkele boekhoudprofessional, bedrijfsrevisor, boekhouder of accountant er nog kan aan voorbijgaan.

Praktijkonderzoek wijst trouwens uit dat deze normen geregeld als inspiratiebron dienen.

Door een internationale doctrine te ontwikkelen die voornamelijk gericht is op de beleggers en de aandeelhouders, hecht de boekhoudkundige harmonisatie meer belang aan economische resultaten en aan de toestand van het eigen vermogen in het licht van een beursnotering.

De verplichting om vanaf 2005 de IAS/IFRS-standaard te gebruiken,

heeft in België betrekking op meer dan 140 beursgenoteerde vennootschappen.

Geen enkele boekhoudprofessional, bedrijfsleider noch jurist kan zich vandaag nog aan de verplichting onttrekken om de basisprincipes van de IAS/IFRS-normen, of toch ten minste het verschil met de huidige normen, te kennen.

De Europese verordening verschaft de lidstaten de keuzemogelijkheid om alle, al dan niet beursgenoteerde vennootschappen, toe te staan of te verplichten hun jaarrekening volgens de IAS/IFRS-normen op te stellen. Voor wat de jaarrekening betreft, hebben de lidstaten de keuze, waaraan ze evenwel kunnen verzaken, om bij voortduur hun boekhoudregels volgens de Europese richtlijnen vast te stellen om deze, tegen hun ritme, in overeenstemming te brengen met de normen die voor de geconsolideerde rekeningen werden vastgesteld.

Enkele keuzemogelijkheden:

- 1) ervoor kiezen om de vennootschappen toe te staan of te verplichten hun jaarrekening volgens de IAS/IFRS-normen op te stellen;
- 2) toenadering tot deze normen door het nationaal boekhoudrecht te wijzigen;
- 3) het boekhoudrecht laten voor wat het is of het laten evolueren zonder rekening te houden met de IAS/IFRS-normen.

Laat ons hopen dat er snel toepassingsmodaliteiten worden vastgesteld, ten minste, in beginsel.

Andere vragen die blijven, onder meer op fiscaal gebied:

Welk fiscaal beleid moet de onderneming volgen en zullen de boekhoudkundige regels op de internationale IAS/IFRS-normen worden afgestemd?

In België zowel als in buurland Frankrijk mikt de samenhang tussen de boekhoud- en de fiscale regels naar een convergentieproces in de richting van de IAS/IFRS-standaard.

Dit proces is reeds begonnen, zowel op het vlak van de boekhoudregels betreffende de individuele of geconsolideerde jaarrekeningen als op het gebied van de door onze Instituten uitgevaardigde beroepsnormen.

De modernisering van het Belgisch jaarrekeningrecht moet nochtans onder volledige fiscale neutraliteit tot stand worden gebracht.

Moeilijker lijkt het om de methode te bepalen die, rekening gehouden met de grondbeginselen, de betrekkingen tussen het Belgisch boekhoudrecht en het fiscaal recht beheerst.

Om resultaat te bereiken moet een verband worden gelegd tussen de jaarrekening en de belastingaangifte, met als gevolg dat de ondernemingen moeten worden verplicht een rekeningstelsel overeenkomstig het jaarrekeningrecht en een rekeningstelsel overeenkomstig het

fiscaal recht te houden.

Moet het verband tussen de jaarrekening en de belastingaangifte worden bewaard, door in de aangifte de verbetering van de positieve of negatieve weerslag te voorzien?

De vraag is hoe de fiscale neutraliteit te verzekeren met betrekking tot de afstemming van het Belgisch boekhoudrecht van de jaarrekening op de IAS/IFRS-normen.

Naast de problemen met de fiscale neutraliteit, dienen ook de aspecten in verband met het vennootschapsrecht en met de problematiek van de kleine ondernemingen te worden vermeld.

De consequenties ingevolge de toepassing van de principes “fair value” en “substance over form” zijn bijzonder goed gedetailleerd. In deze boekhoudstandaard hebben de principes van de economische waardering de overhand op het in ons boekhoudrecht gebruikelijk principe dat meer gericht is op het voorzichtigheidsbeginsel. Ook zullen er veel vragen rijzen over de analyse van de balans, bijvoorbeeld hoe op tijd kan worden vastgesteld of een onderneming in moeilijkheden verkeert, wanneer de economische waarden de bovenhand hebben op de historische kostprijs.

De bedenkingen die we hier formuleren, vormen het raamwerk van een ware ommekeer die we in onze huidige en gebruikelijke begripswereld zullen moeten doorvoeren.

2. DE VOORTELLEN VAN DE COMMISSIE VOOR BOEKHOUDKUNDIGE NORMEN BETREFFENDE DE BELGISCHE POLITIEK INZAKE DE IAS/IFRS-NORMEN VOOR DE HANDELS- EN INDUSTRIËLE ONDERNEMINGEN

De voorstellen betreffende de geconsolideerde jaarrekening en

het jaarrekeningschema en de richtlijn betreffende de reële waarde kunnen als volgt worden samengevat.

2.1. Geconsolideerde rekening

a) Vennootschappen naar Belgisch recht waarvan de effecten zijn toegelaten tot de handel op een gereguleerde (al dan niet Belgische) markt van een lidstaat

Met het oog op de leesbaarheid van de teksten stelt de Commissie voor Boekhoudkundige Normen voor eerst voor om in het koninklijk besluit tot uitvoering van het Wetboek van Vennootschappen de verplichting in te schrijven die voortvloeit uit de Europese verordening betreffende de toepassing van een internationale boekhoudstandaard, met name dat de vennootschappen die geconsolideerde jaarrekeningen moeten opstellen, bepaalde toelichtingen moeten verstrekken die niet vereist zijn door de IAS/IFRS-normen, maar verplicht zijn op grond van de Europese richtlijnen.

De Commissie stelt daarnaast voor om de vennootschappen onmiddellijk toe te staan om de IAS/IFRS-normen voor hun geconsolideerde rekeningen te gebruiken. Deze keuze zou onherroepelijk moeten zijn.

Het besluit eist daarenboven dat, wanneer een onderneming gebruik maakt van de mogelijkheid om haar geconsolideerde jaarrekening volgens de IAS/IFRS-normen op te stellen, het controleverslag over de geconsolideerde rekening moet bevestigen dat de betrokken vennootschap over de administratieve en organisatorische middelen beschikt die daartoe nodig zijn en ze het geheel van de op Europees niveau goedgekeurde IAS/IFRS-normen toepast.

Er moeten dus gelijkaardige bepalingen worden getroffen voor Belgische vennootschappen die

genoteerd zijn op een gereglementeerde markt van een andere lidstaat dan België.

b) *Andere Belgische vennootschappen die geconsolideerde rekeningen opstellen*

De Commissie stelt voor dat deze vennootschappen onmiddellijk gebruik zouden maken van de IAS/IFRS-normen voor de opstelling van hun geconsolideerde rekening.

De gebruikmaking van deze mogelijkheid moet uiteraard onherroepelijk zijn en gepaard gaan met de verplichting om bepaalde, niet door de IAS/IFRS-normen, maar wel door de Europese richtlijnen verplichte toelichtingen te verstrekken.

2.2. De jaarrekening

Met betrekking tot het kies en complex onderzoek van de kwestie over de toenadering van de bepalingen in verband met de jaarrekening tot de IAS/IFRS-normen, stelt de Commissie voor Boekhoudkundige Normen voor om een IAS/IFRS-forum voor studie en overleg op te richten waaraan alle belanghebbende partijen zouden deelnemen.

Binnen dat forum zouden alle thema's, zoals deze betreffende de fiscaliteit, het vennootschapsrecht en de kmo's moeten worden onderzocht.

2.3. Jaarrekeningschema

Wegens het gebrek aan gestandaardiseerde boekhoudkundige schema's in de IAS/IFRS-standaard, staat de Commissie positief tegenover elk initiatief dat kan leiden tot het instellen van een instrument dat het opstellen en het openbaar maken volgens standaardformaten, die minstens op Europees niveau aanvaard zijn, mogelijk maakt, en dit om bij te dragen tot de kwaliteit, de leesbaarheid en de vergelijkbaarheid van de jaarrekeningen.

2.4. De richtlijn "reële waarde"

Deze richtlijn heeft tot doel de ondernemingen de mogelijkheid te bieden om IAS 32 en 39 toe te passen. De complexiteit die onbetwistbaar uit beoordelingen op basis van de reële waarde zal voortkomen, zal waarschijnlijk aanleiding geven tot interessante juridische interpretaties.

3. MOETEN DE IAS/IFRS-NORMEN OP DE KMO'S WORDEN TOEGEPAST?

Dit is een fundamentele vraag die overdenking vereist, want het is moeilijk om een boekhoudrecht met twee snelheden toe te passen. Het is een belangrijke vraag die een dringend antwoord vereist, want er staan belangrijke gevolgen en relatief hoge toepassingskosten op het spel.

De IAS/IFRS-normen werden immers vooral ontworpen voor grote beursgenoteerde vennootschappen, en vooral voor geconsolideerde rekeningen. Daarom moeten ze beantwoorden aan een aanzienlijk aantal kwalitatieve criteria, zoals duidelijkheid, relevantie, betrouwbaarheid en vergelijkbaarheid.

Theoretisch is het wenselijk dat dezelfde boekings-, voorstellings- en toelichtingsmethoden zouden worden gebruikt. Dat neemt niet weg dat het voor de kleine vennootschappen moeilijk zal zijn om het basisprincipe te realiseren.

De kosten en de voordelen moeten nauwkeurig worden afgewogen naargelang de omvang van de betrokken ondernemingen.

Overigens heeft de IASB een studie opgezet die op termijn tot concrete voorstellen zou moeten leiden.

De grondslag van de wezenlijke begrippen van het huidige boekhoudrecht, met name de voorzichtigheid, moet de sluitsteen blijven

van de voorziene modernisering. Ons boekhoudrecht moet inderdaad worden gemoderniseerd, en met name vereenvoudigd en verbeterd. Bijvoorbeeld door een verder doorgevoerd gebruik van de toelichting bij de jaarrekening, hetgeen de financiële communicatie ten goede zal komen (bijvoorbeeld kasstromentabel).

Bij de wijziging van ons boekhoudrecht voor wat de kmo's betreft, moeten de essentiële parameters van het gezond verstand doorslaggevend zijn, en de professionals moeten zich verzetten tegen :

- ▶ het avontuur van een ondoordachte wijziging van ons boekhoudrecht, terwijl we niet zeker zijn dat de balans en de resultaten, door toepassing van de normen, een getrouwer beeld zullen vertonen;
- ▶ een onnodige toename van de werklust voor de ondernemingen;
- ▶ een onvermijdelijke toename van de kosten voor dergelijke wijziging.

De politieke en economische besluitvormers moeten zich dus hoeden voor de weerslag van dogmatische wijzigingen die, als men niet uitkijkt, gevolgen kunnen hebben die tegengesteld zijn aan het nagestreefde doel. Het gevaar dat een slechte toepassing van de IAS/IFRS-standaard zou kunnen teweegbrengen, berust hierin dat ondernemingen in moeilijkheden, door te steunen op het fair-value-principe en het opgeven van het voorzichtigheidsbeginsel, het leven van de vennootschap fictief zouden kunnen verlengen door middel van overwaarderingen van activa en onderwaarderingen van passiva.

De keuze tussen de toepassing van de IAS/IFRS-normen op de kmo's en een boekhoudrecht met twee snelheden is uiterst moeilijk.

We mogen immers niet vergeten dat de markante verschillen met ons huidig boekhoudrecht onder meer betrekking hebben op:

- ▶ de waardering van de voorraden;
- ▶ de waardering van de vaste activa;
- ▶ de financiële instrumenten;
- ▶ de voorzieningen.

Daaruit blijkt dat uit de absolute toepassing van de IAS/IFRS-normen aanzienlijke verschillen met ons huidig boekhoudrecht op het gebied van de resultaten en de vermogenstoestand zullen tevoorschijn komen.

4. DAARNAAST DIENEN NOG EEN AANTAL PROBLEMEN TE WORDEN OPGELOST, EN WEL IN VERBAND MET DE INTERPRETATIE VAN DE IAS/IFRS-NORMEN 32, 39 EN 27 EN WEGENS HET SCHOMMELEND KARAKTER VAN DE STANDAARD

Het is voornamelijk het feit dat de reële waarde, en niet meer de boekwaarde, in aanmerking moet worden genomen.

Daarom stelt de recente hervorming van het Wetboek van vennootschappen op het stuk van de herstructurering van ondernemingen een probleem, met name in verband met het behoud van de boekhoudkundige continuïteit bij fusie, splitsing, inbreng van een algemeenheid van goederen of een bedrijfsafdeling.

Als we de reële waarde toepassen ten aanzien van de boekhoudkundige continuïteit, kunnen immers aanzienlijke meerwaarden worden verwezenlijkt die de fiscale neutraliteit van dergelijke verrichtingen in het gedrang kunnen brengen. Dat is reeds het geval in Frankrijk, waar herstructureringsverrichtingen onder het begrip inbreng in natura vallen, met alle gevolgen van dien op het gebied van belastingheffing die zulks kan veroorzaken.

De verdere toenadering tot de IAS/IFRS-normen van de jaarrekening zal onvermijdelijk belangrijke verstoringen in de fiscale politiek van de onderneming veroorzaken.

Daarom moet in samenspraak met de administratie een bepaald aantal problemen worden opgelost die door het fiscaal recht en niet door het toekomstig boekhoudrecht worden veroorzaakt. We vermelden bijvoorbeeld:

- ▶ de onmogelijkheid om afschrijvingen en voorzieningen ingevolge fiscale verplichtingen te boeken;
- ▶ de begripsvorming van het beginsel van de toewijzing van alle opbrengsten en kosten. Dat zal leiden tot de afschaffing van de huidige mogelijkheden om bepaalde kosten te boeken in oprichtingskosten of in gespreide kosten;
- ▶ de waardering van activa en passiva tegen reële waarde en de gebruikmaking van de door de IAS/IFRS-normen opgelegde actualisatie.

Een andere kwestie waarmee de belastingadministratie zal worden geconfronteerd, is de toenemende volatiliteit van de resultaten, die voortvloeit uit de invoering van de principes van de IAS/IFRS-normen voor de ondernemingen.

5. CONCLUSIES

Ons boekhoudrecht, dat zich vanaf 1975, met steeds meer zorgvuldigheid in de toepassing, stelselmatig in de geesten van de beroepsbeoefenaars heeft genesteld, is vandaag in beweging en gaat de richting uit van een internationale standaard die voortaan op de beursgenoteerde vennootschappen zal worden toegepast en waarbij toenadering wordt gezocht tot de kmo's.

Zoals ik al opmerkte, is de evolutie onvermijdelijk, maar we moeten

waakzaam zijn in verband met de kmo's.

Het voorzichtigheidsbeginsel moet het wezenlijk bestanddeel van onze analyses blijven. Bepaalde verbeteringen zijn noodzakelijk en mogelijk, zonder daarom de grondslagen die 30 jaar lang tot een goed begrip van de jaarrekening hebben geleid omver te werpen, zonder, in volle mondiale recessie, waar de ondernemingen in moeilijkheden welig tieren, de noodzakelijke transparantie op te geven.

Hoewel de norm betreffende de onderneming in moeilijkheden werd aangevuld, dreigen de indicatoren, verkeerd geïnterpreteerd ingevolge de complexiteit van de IAS/IFRS-normen, te worden verstoord. Het gewilde effect van vergelijkbaarheid en verbetering zou derhalve strijdig kunnen worden met de huidige principes.

De in ons huidig recht voorziene toenadering van de boekhoudkundige normen tot de IAS/IFRS-normen veroorzaakt fiscale gevolgen waarvan de weerslag niet mag worden verwaarloosd. De fiscale neutraliteit moet worden gerespecteerd.

Toch zijn het de beursgenoteerde vennootschappen die hun stempel zullen drukken op de boekhoudkundige en organisatorische gevolgen van de toenadering van ons boekhoudrecht tot de IFRS-normen. Dat geldt evenwel niet voor de fiscale gevolgen.

Een onderzoek toont aan dat de vestigingskost varieert tussen 600 000 en 6 500 000 EUR.

Uiteraard is voor de genoteerde vennootschappen de boekhoudkundige harmonisatie een positieve zaak. De vergelijkbaarheid van hun rekeningen wordt verbeterd door meer belang te hechten aan economische resultaten en door een doctrine te ontwikkelen die gericht is op de potentiële beleggers.¶